

**Barbara Lenard, Marian Arszyński,
Alicja Mazurkiewicz**

**Przegląd zagranicznych czasopism
konserwatorskich**

Ochrona Zabytków 21/3 (82), 89-98

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEGLĄD ZAGRANICZNYCH CZASOPISM KONSERWATORSKICH*

ZBORNİK ZAŠTITE SPOMENIKA KULTURE. Wyd. Jugoslovenski institut za zaštitu spomenika kulture. Beograd. Ukazuje się raz w roku.

Rocznik XVI (1965), stron 244, ilustracje.

France' Stelè, *Petnaestogodišnjica izlaženja Zbornika (Piętnasta rocznica ukazania się „Zbornika”)*, s. 5—8, tłumaczenie w jęz. francuskim. Omówienie dotychczasowej działalności wydawniczej pisma oraz przeprowadzenie konfrontacji jego teoretycznych założeń i programu z rzeczywistym ich wykonaniem na łamach piętnastu tomów.

Janez Vipotnik, *Ekspozje održan u Saveznoj skupštini prilikom donošenja ovog zakona (Przemówienie wygłoszone w Skupsztnie Związkowej z okazji uchwalenia ustawy o ochronie zabytków)*, s. 9—11. Naświetlenie całokształtu problematyki ochrony zabytków w Jugosławii i wykazanie znaczenia uchwalonego obecnie prawa.

Osnovni zakon o zaštiti spomenika kulture (Podstawowe prawo o ochronie zabytków), s. 12—15. Tekst ustawy uchwalonej przez Skupsztnę Związkową w dniu 11 marca 1965 r., zawarty w 24 artykułach.

Vlado Madarić, *Učešće Jugoslavije u međunarodnoj akciji za spasavanje spomenika Stare Nubije (Udział Jugosławii w międzynarodowej akcji ochrony zabytków Nubii)*, s. 17—27, il. 2 nlb. + 3, str. w jęz. francuskim s. 85—88. Szczegółowa relacja z udziału Jugosławii w tej największej, międzynarodowej akcji kulturalnej, od momentu zgłoszenia swego akcesu w 1960 r. aż do zakończenia realizacji podjętych prac w 1965 r. Omówienie, w porządku chronologicznym, prac organizacyjnych, przygotowawczych i programowych, przeprowadzonych w Jugosłowiańskim Instytucie Ochrony Zabytków oraz — przy współpracy z Ośrodkiem Dokumentacji w Kairze — na terenie ZRA i Sudanu. Podanie składu ekip specjalistów, którym powierzono zadanie ratowania malowideł ściennych w kościołach koptyjskich ZRA i kościołach chrześcijańskich w Sudanie. Omówienie innych jeszcze form świadczeń Jugosławii na rzecz akcji ratowania zabytków Nubii, m. in. znacznych zobowiązań finansowych realizowanych do chwili obecnej.

Mihailo Vunjak, Milorad Medić, *Radovi na skidanju i prenošenju zidnih slika u Nubiji (Prace nad zabezpieczeniem i przenoszeniem malowideł ściennych w Nubii)*, s. 29—40, 7 il., str. w jęz. francuskim s. 89—91. Omówienie okresu przygotowawczego dla ustalenia programu prac specjalistów jugosłowiańskich na terenie Nubii; podanie wyników badań laboratoryjnych przeprowadzonych dla ustalenia budowy i składu warstwy malarskiej obiektów, które miały być poddane transferowi, i umożliwienia wyboru właściwej metody prac. Szczegółowe omówienie opracowanej i zastosowanej metody, w której musiano uwzględnić znaczną wrażliwość malowideł na wodę i w związku z tym zastosować pewne domieszki sylikonu do środków konsolidujących. Pracami objęto malowidła świątyni w Wadi es Sebu, Tamit, Naga el Oqba, Abdallah Nirqi, Abu Oda oraz kaplicy Amenhotepa III w pobliżu Wadi es Sebu.

Milorad Medić, *Radovi na spomenicima: Vadi es Sebu, Abu Oda, Abdallah Nirqi (Prace przy obiektach w Wadi es Sebu, Abu Oda, Abdallah Nirqi)*, s. 41—50, 15 il.; s. 51—57, 11 il.; s. 57—66, 11 il., str. w jęz. francuskim s. 92—94. Szczegółowa relacja z prac nad zabezpieczeniem i zdejmowaniem malowideł ściennych pokrywających ściany świątyni w wymienionych miejscowościach. Zabiegi te stanowiły skomplikowany problem konserwatorski. Malowidła, pochodzące z okresu adaptacji świątyni nubijskich na kościoły chrześcijańskie, pokrywały wcześniejsze reliefy egipskie, które musiały być również zabezpieczone. Zdjęte i zabezpieczone malowidła przewożono do Ośrodka w Kairze; część z nich jednak poddano pełnej konserwacji przed podjęciem transportu.

Jovan Nešković, Milorad Medić, *Šeik abd el Gadir (Szeik abd el Gadir)*, s. 67—80, 19 il. str. w jęz. francuskim s. 94—95. Kościół chrześcijański, zbudowany prawdopodobnie na początku XI w., odkryty jako ruina w 1909 r. został wówczas zabezpieczony przez obudowę nową, prostokątną budowlą. Wstępne badania malowideł ściennych wykazały, że pochodzą one z dwóch okresów. Późniejszy związany był prawdopodobnie z rozbudową obiektu. Dzięki zabezpieczeniu w momencie odkrycia, malowidła znajdowały się obecnie w dobrym stanie i zdjęcie ich z muru nie stwarzało specjalnych trudności. Dużą wagę przywiązywano do sporządzenia szczegółowej dokumentacji pomiarowej i fotograficznej całego budynku, umożliwiającej jego rekonstrukcję na nowym miejscu. Zdję-

* Stały przegląd zagranicznych czasopism konserwatorskich obejmuje 11 wydawnictw, których zestaw

zamieszczono w z. 3 (62) rocznika XVI (1963) „Ochrony Zabytków”, s. 69.

te i przeniesione na usztywniające podłoże malowidła przewieziono do Chartumu dla ekspozycji w nowo powstałym muzeum.

Milka Čanak Medić, *Učešće jugoslovenskih arhitekata u akciji spasavanja spomenika Stare Nubije (Udział architektów jugosłowiańskich w akcji ratowania zabytków Nubii)*, s. 81—84, 5 il., str. w jęz. francuskim s. 95. Omówienie współpracy dwóch specjalistów jugosłowiańskich z Ośrodkiem Dokumentacji w Kairze, w zakresie sporządzania dokumentacji pomiarowej dla zabytków architektury położonych na terenach przyszłego zalewu.

Artykuły i studia

Slobodan Nenadović, *Hilandar na grafičkim prikazima XVIII i XIX stoleća (Klasztor Hilandar w grafice XVIII i XIX w.)*, s. 97—113, 19 il., str. w jęz. francuskim. Spośród licznych przekazów ikonograficznych klasztoru Hilandar największe znaczenie posiada miedzioryt z 1757 r. Obrazuje bowiem zespół monastynu i licznych zabudowań położonych wokół niego przed okresem daleko idących, późniejszych zmian i zaopatrzony jest w dwie obszerne legendy. Pozwala to autorowi na dokonanie szczegółowej analizy porównawczej i rekonstrukcję kolejnych etapów przeobrażenia klasztoru w zestawieniu ze stanem obecnym i późniejszym materiałem ikonograficznym.

Branko Maksimović, *Problemi deformacije urbanističkog nasleđa (Problemy deformacji urbanistycznego dziedzictwa)*, s. 115—123, 15 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie problemów deformacji zabytkowych zespołów miejskich przez niewłaściwe poczynania budowlane i asenizacyjne na przykładzie miast: Djakovica, Kotor i Korčula (Kosovo-Metohija). Wykazanie szkodliwości zarówno zbędnego usuwania elementów podnoszących walor kompozycyjny i estetyczny miasta, jak i wprowadzanie elementów nowych, nie zharmonizowanych z otoczeniem. Złożoność problemu ochrony zespołów urbanistycznych wynika — zdaniem autora — w dużej mierze z niedostatecznie opracowanych kryteriów wartości i luk w definicji pojęcia takiego zespołu.

Nadežda Katanić, *Spomenička vrednost i značaj dekorativne plastike na starim kamenim mostovima u Metohiji (Wartość zabytkowa i charakter dekoracyjnej rzeźby starych mostów kamiennych na terenie Metohiji)*, s. 125—140, 16 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie rezultatów badań przeprowadzonych przed rozpoczęciem konserwacji mostów w miejscowościach Djakovica i Budisavci, pochodzących z czasów panowania tureckiego. Wobec faktu, że budowle użyteczności publicznej, z wyjątkiem kulturowych, wznoszone przez Turków, nie były zdobione — płaskorzeźbiona dekoracja kamiennych mostów Metohiji jest unikatem na terenie Jugosławii. Autorka wyjaśnia znaczenie poszczególnych emblematów w oparciu o analizę porównawczą z symbolami kultowymi, militarnymi i innymi spotykanymi w sztuce tureckiej. Wysuwa hipotezę, że zamawiający był prawdopodobnie wojskowym i miłośnikiem polowania — z uwagi na znaczną ilość przedstawień związanych z tym tematem.

Badania i prace konserwatorskie

Ivan M. Zdravković, *Prilozi za proučavanje dvoraca i drugih spomenika kulture u srednjovekovnoj Srbiji (Svrčin — Pauni — Nerodimlja — Deževa) (Przyczynki do studiów nad założeniami rezydencjonalnymi średniowiecznej Serbii)*, s. 143—155, 15 il., str. w jęz. francuskim. Artykuł poświęcony wynikom badań prowadzonych w 1964 r. na terenach dawnych rezydencjonalnych założeń obronnych w rejonach Na-

rodimlje i Ras. Badania terenowe, przeprowadzone po ostatniej wojnie w miejscowościach Smederevo, Zvečan i Maglič, a od lat sześćdziesiątych kontynuowane przez autora — pozwalają na obalenie hipotezy, wysuniętej przez uczonego serbskiego Stojana Novakovića w początkach XX w., że średniowieczne serbskie dwory feudalne nie posiadały — poza wielkością i nieco większą przestronnością — żadnych walorów, które by je odróżniały od normalnych domostw mieszkalnych.

Krum Tomovski, *Radovi na obnovi spomenika kulture Skopja oštećenih od zemljotresa. Period od 1963—1964. godine (Prace nad odbudową zabytków Skopje, zniszczonych podczas trzęsienia ziemi. Lata 1963—1964)*, s. 157—163, 11 il., str. w jęz. francuskim. Po pierwszym okresie prac porządkowych i przygotowawczych przystąpiono, w początku 1964 r., do systematycznej odbudowy i konserwacji obiektów zabytkowych o szczególnym znaczeniu. Przy tej okazji poddano wiele z nich zabiegom zabezpieczającym przed skutkami trzęsienia ziemi; szczególnie dotyczyło to obiektów zaadaptowanych dla potrzeb współczesnych. Odrębnego traktowania wymagał zespół staromiejski, który całkowicie na nowo włączono w życie codzienne Skopje. Pracami kierował kolektyw Instytutu Ochrony Zabytków Skopje, utworzonego na kilka miesięcy przed katastrofą. Artykuł ilustrowany licznymi przykładami.

Smilja Kanački, *Beogradska tvrđava — Konservatorska analiza severoistočnog bedema Gornjeg grada (Twierdza belgradzka — Analiza konserwatorska północno-wschodniego muru Górnego Zamku)*, s. 165—173, 14 il., str. w jęz. francuskim. Artykuł poświęcony analizie zachowanego ciągu „podwójnego muru”, wchodzącego w skład średniowiecznego systemu obronnego tej części zamku. Ustalono trzy fazy rozbudowy. Mur wewnętrzny, najstarszy, wykazuje podobieństwo do bizantyjskich XII-wiecznych umocnień; nie wyklucza się jednak możliwości, że wzniesiono go już w wieku VI. Mur zewnętrzny, z półkolistymi bastionami, pochodzący prawdopodobnie z XV w., stworzył przed istniejącym już murem dodatkową, dolną linię obrony. Po podwyższeniu go w trzeciej fazie budowy powstał ciąg zdwojonego muru obronnego.

Slobodan Nenadović, *Konzervacija pirga kralja Milutina u Hilandar (Konserwacja wieży króla Milutina w Hilandarze)*, s. 175—181, 10 il., str. w jęz. francuskim. Relacja z prac konserwatorskich, przeprowadzonych w latach 1963—64, przy wieży „morskiej” klasztoru Hilandar na Górze Atos; budowę wieży przypisuje się królowi Milutinowi w pocz. XIV w.

Milka Čanak Medić, *Rekonstrukcija crkve Cistercijskog samostana u Konstanjevici (Odbudowa cysterskiego kościoła w Konstanjevicy)*, s. 183—199, 25 il., str. w jęz. francuskim. Cysterskie założenie klasztorne w Konstanjevicy, ufundowane w pocz. XIII w., należy do najznakomitszych zabytków Słowenii. Kościół (1 poł. XIII w.) wraz z częścią klasztoru został w bardzo poważnym stopniu zniszczony w wyniku pożaru w 1942 r. W 1956 r. rozpoczęto badania konserwatorskie, a następnie prace nad zabezpieczeniem zespołu. Głównym ich zadaniem była statyczna stabilizacja obiektu oraz konserwacja, środkami chemicznymi, zniszczonego budulca kamiennego. Wobec nie zadowolających rezultatów prace wznowiono w 1962 r., celem pełnej odbudowy obiektu wg stanu sprzed II wojny światowej.

Ranko Findrik, *Konzervatorski radovi na arhitekturi crkve sv. Nikole u selu Varoši kod Prilepa (Prace konserwatorskie prowadzone w cerkwi św. Mikołaja w Varoši pod Prilepem)*, s. 201—217, 20 il.,

str. w jęz. francuskim. Omówienie badań architektonicznych i archeologicznych oraz prac konserwatorskich przeprowadzonych w latach 1960—61. W wyniku badań stwierdzono, że obecna niewielka budowla jednonawowa z absydą została wzniesiona w końcu XIII w. na obiekcie znacznie starszym; pod samą cerkwią i w jej najbliższym otoczeniu odkryto ponadto relikty wcześniejszego osadnictwa słowiańskiego. Przeprowadzone prace miały na celu wszechstronne zabezpieczenie statyczno-konstrukcyjne obiektu oraz nową aranżację całego zespołu. Dla jej prawidłowego rozwiązania usunięto dobudowany do cerkwi w ubiegłym wieku prymitywny narteks, pozostawiając jednak jego ślad w nawierzchni dziedzińca.

Komunikaty

Ivan Zdravković, *Stari planovi u zbirkama nekih ustanova u Beču (Stare plany w zbiorach niektórych instytucji w Wiedniu)*, s. 219—230, 19 il. Wyniki kwerendy przeprowadzonej przez autora w archiwach, bibliotekach i muzeach wiedeńskich w celu zgromadzenia materiałów ikonograficznych i kartograficznych, dotyczących miast obronnych, zamków i twierdz na terenie Jugosławii. Obiektom tym znaczą

ÖSTERREICHISCHE ZEITSCHRIFT FÜR KUNST UND DENKMALPFLEGE. Wyd. Österreichisches Bundesdenkmalamt, Wien. Kwartalnik.

Rocznik XX (1966).

Zeszyt 1, stron 60, ilustracje.

G. Schmidt, *Die Österreichische Kreuztragungstafel in der Huntington Library (Austriacki obraz sztalugowy „Niesienie krzyża” w bibliotece Huntington)*, s. 1—15, 19 il. Autor analizuje dokładnie obiekt uwzględniając bogaty materiał porównawczy i wykorzystując krytycznie dotychczasowy stan badań nad malarstwem austriackim I poł. XV w. Uzyskane wyniki pozwalają mu wyodrębnić lokalny warsztat wiedeński, przypisać mu szereg dzieł, ustalić ich chronologię, uznając omawiany zabytek za dzieło najwcześniejsze (ok. 1410).

M. Karpowicz, *Martino Altomonte in Polen (Martino Altomonte w Polsce)*, s. 15—25, 9 il. Artykuł omawia pobyt Altomontego w Polsce, charakteryzując powstałe w tym czasie dzieła i analizując źródła ich artystycznej inspiracji. W zakończeniu uwagi o wpływie pobytu w Polsce — zwłaszcza kontaktów z twórczością Palloniego — na późniejsze malarstwo artysty.

F. Eppel, *Gotische Fugenmalerei in der Pfarrkirche Schweigergers, N. Ö. (Gotycka polichromia w postaci malowanych spoin w kościele farnym w Schweigergers, Dolna Austria)*, s. 26—32. Omówienie naśladowanej wążek ciosowy polichromii, której trzy odmiany, wykonane kolejno między rokiem 1430 a rokiem 1500, odkryto we wnętrzu XV-wiecznego, kamiennego kościoła. Przykłady poszczególnych odmian uczytelniono w formie dyskretnych odkrywek malując poza tym kościół na kolor ochrowy, charakterystyczny dla ostatniej warstwy polichromii.

E. Frodl-Kraft, *Mittelalterliche Glasmalerei. Forschung — Konservierung. Die Österreichischen*

na uwagę poświęca w swej działalności Jugosłowiański Instytut Ochrony Zabytków.

Nadežda Pešić Maksimović, *Rad muzeja narodne umetnosti i tradicija na sakupljanju gradze o narodnom graditeljstvu u Francuskoj (Prace paryskiego Muzeum Sztuki i Tradycji Ludowej nad gromadzeniem materiałów dotyczących budownictwa ludowego we Francji)*, s. 231—234. Relacja z pobytu studialnego autorki w Musée des Arts et Traditions Populaires w Paryżu, celem poznania organizacji i metod pracy tej placówki. Studia autorki związane są z działalnością Jugosłowiańskiego Instytutu Ochrony Zabytków w zakresie konserwacji dzieł sztuki ludowej, posiadających wartość zabytkową.

Recenzje książek i czasopism

Naše starine, Sarajewo, t. IX (1964), (N. K.), s. 235—237. *Ochrona Zabytków*, Warszawa, R. XIII (1960) nr 1—4, R. XIV (1961) nr 1—2, 3—4, R. XV (1962), nr 1, 2, 3, 4, (O. N.), s. 237—238. Wymiana publikacji w roku 1964, s. 239—244.

Barbara Lenard

Glasgemälde der Sammlung Bremen in Krefeld (Średniowieczne malarstwo witrażowe. Badania-konserwacja. Austriackie witraże ze zbiorów Bremena w Krefeld), s. 32—45, 9 il. Autorka przedstawia szereg kwater witrażowych ze znanej prywatnej kolekcji zachodnioniemieckiej omawiając problemy ich treści, formy, chronologii i proveniencji warsztatowej na tle historii malarstwa witrażowego w Austrii.

E. Lifsches-Harth, *Zur Wappenbestimmung der Stifterscheibe in der Sammlung Bremen (W sprawie określenia herbów na fundacyjnej szybie witrażowej z kolekcji Bremena)*, s. 45—47, 3 il. Identyfikacja pary fundatorów przedstawionych na witrażu jako Henryka Streun zu Schwarzenau i jego żony Anny von Kuenring.

E. Frodl-Kraft, *Arbeitstagung Corpus Vitrearum Medii Aevi, Strassburg 1965 (Konferencja robocza Corpus Vitrearum Medii Aevi, Strassburg 1965)*, s. 47—49. Sprawozdanie z przebiegu konferencji, na której specjalną uwagę poświęcono zagadnieniom konserwatorskim, co znalazło swój wyraz m. in. w powołaniu „Comité International Technique du Vitrail” i nawiązaniu współpracy naukowej z instytutem M. Planck’a.

Kronika.

Z. Budinka, *Eine Sonderaufgabe der tschechoslowakischen Denkmalpflege — die Erhaltung der gotischen Kirche Maria Himmelfahrt in Brüx (Zachowanie gotyckiego kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Moście — nadzwyczajne zadanie czechosłowackiej ochrony zabytków)*, s. 50—52, 5 il., 2 rys. Omówienie projektu translokacji kościoła w związku z planowaną eksploatacją znajdujących się pod nim bogatych pokładów węgla brunatnego. Budowla licząca 60 m. długości, 30 m. szerokości, sklepiona na wys. 19 m. bogatym sklepieniem późnogotyckim i posiadająca 70-metrową wieżę, wzniesiona została w latach 1517—1594 z wykorzystaniem wcześniejszych elementów. Obiekt ten, który po obudowaniu konstrukcjami zabezpieczającymi i umieszczeniu na wózkach ważyć

będzie 25.000 ton, ma być w całości przesunięty po betonowej bieżni na odległość 900 m i przed ponownym posadowieniem obrócony o 90°.

Wiedeń. G. Mossler, *Wiener Altstadtforschung aus der Garagenperspektive — Vorbericht zu den Grabungen unter der Peterskirche (Badania wiedeńskiej dzielnicy staromiejskiej z perspektywy garaży — wstępne sprawozdanie z prac ziemnych pod kościołem św. Piotra)*, s. 53—54, 1 il., 1 rys. Sprawozdanie z inwentaryzacji i dokumentacji znalezisk, które miały miejsce w związku z pracami ziemnymi poprzedzającymi budowę podziemnych garaży. W czasie mechanicznego kopania dołu o powierzchni 60 × 12 m i głębokości 7 m sporządzono w trybie ratunkowym wiele szkiców i rysunków pomiarowych oraz fotografii dokumentujących liczne drobne znaleziska i resztki murów o dużym znaczeniu dla historii miasta — od czasów rzymskich poczynając.

Recenzje.

P. Pieper, *Das Westfälische in Malerei und Plastik /w/ Der Raum Westfalen*, Ed. IV, Münster 1964, (O. Demus), s. 55.

R. Milesi, *Barock und Klassizismus in der Grabplastik Kärntens*, Buchreihe des Landesmuseums für Kärnten, Bd. XVIII, Klagenfurt 1965, (M. Leithe-Jasper), s. 55.

J. Fenyö, *Norditalienische Handzeichnungen aus dem Museum der Bildenen Künste in Budapest*, Budapest 1965, (E. Knab), s. 56.

Zo starših výtvarnych dejin Slovenska, Bratislava 1965, (N. Wibiral), s. 56.

W. Schlombs, *Die Entwicklung des Beichtstuhls in der katholischen Kirche*, Studien zur Kölner Kirchengeschichte, VIII Bd, Düsseldorf 1965, (W. Kitlitschka). G. Körner, *Museum für das Fürstentum Lüneburg*, Kulturgeschichtliche Museen in Deutschland, Bd VII, Hamburg 1965, (W. Kitlitschka), s. 56.

Kunst und Altertum, am Rhein, Führer des Rheinischen Landesmuseums in Bonn, Nr 9, Bonn 1963. (E. Doberer), s. 57.

F. Kreuzsch, *Kirche, Atrium und Portikus der Aachener Pfalz*, Dom zu Aachen, Beiträge zur Baugeschichte, Band V, Düsseldorf 1965, (E. Doberer), s. 57.

W. Meyer, *Klosterkirchen und Klöster in Bayern nach alten Vorlagen — Dome, Kirchen, Klöster* Bd XVII, Frankfurt a.M. 1965, (W. Kitlitschka), s. 57.

A. Schmeller — Kitt, *Klöster in Österreich nach alten Vorlagen — Dome, Kirchen, Klöster*, Bd XVIII Frankfurt a.M. 1965, (A. Kitlitschka), s. 57.

Führer durch Wien und Umgebung, Wien 1965, (M. Leithe-Jasper), s. 57, 58.

E. Poche, *Matyáš Bernard Braun, sochař českého baroka a jeho dílna*, Prag 1965, (L. Pühringer), s. 58.

J. Meintzschel, *Studien zu Maximilian von Welsch*, Veröffentlichungen der Gesellschaft für fränkische Geschichte, Reihe VIII, Band II Würzburg 1963, (L. Pühringer), s. 58.

Personalia.

August Loehr (G. Lückert), s. 59.

Walther Semetkowsky (W. Frodl), s. 60.

Zeszyt 2 3, stron 68, ilustracje.

Numer specjalny: Neues Leben für Burgen und Schlösser (Nowe życie dla zamków i pałaców).

Die Redaktion, *Neues Leben für Burgen und Schlösser (Od redakcji, Nowe życie dla zamków i pałaców)*, s. 61—62, 1 il. Uwagi wprowadzające infor-

mujące o dotychczasowych wysiłkach na tym polu. W zakończeniu pełny tekst rezolucji Conseil scientifique Międzynarodowego Instytutu Castelologicznego.

G. Tripp, *Ein Schritt des Europarates zur Wiederbelebung von Baudenkmalen (Krok naprzód Rady Europejskiej w kierunku włączenia zabytków do współczesnego życia)*, s. 63—65. Artykuł przedstawia program obrad odbytych w Wiedniu w dniach 4—8 października 1965 i omawia ważniejsze punkty — np. konieczność reformy podstaw prawnych ochrony zabytków, sprawa znalezienia właściwego użytkownika zabytków, itp.

P. Gazzola, *Die „Ville Venete“ („Wille weneckie“)*, s. 65—74, 8 il. Omówienie nazywanej powyższym określeniem akcji ratowania dawnych rezydencji wiejskich we Włoszech, które skutkiem niewłaściwego użytkowania lub braku opieki, ulegają zniszczeniu. Zasadniczą rolę w tej akcji pełni powołane ostatnio konsorcjum, w którym uczestniczą władze państwowe oraz czynniki samorządowe i różne instytucje z szeregu prowincji. Działając w oparciu o stworzone, częściowo specjalnie podstawy prawne, instytucja ta w ścisłej współpracy ze służbą konserwatorską udziela kredytów i zapomóg umożliwiających właścicielom zabytków przeprowadzenie prac konserwatorskich lub zakupuje, względnie nabywa drogą wywłaszczenia zabytki, którym właściciele nie mogą lub nie chcą zapewnić odpowiedniej opieki i sposobu użytkowania.

B. Watkin, *Der Englische „National Trust“ (Angielski „National Trust“)*, s. 74—82, 9 il. Charakterystyka działalności instytucji, która jest już właścicielem 3.000 zabytkowych budowli — przetrwałych dawnych rezydencji wiejskich i bieżąco stale nabywa lub uzyskuje drogą darowizn liczne dalsze obiekty. Instytucja opierając swą działalność o własne kapitały i dochody oraz dotacje państwowe, zapewnia posiadany obiektom właściwy sposób użytkowania i finansuje prace konserwatorskie.

A. Dale, *Ergänzende Darlegungen zum Referat von B. Watkin (Uwagi uzupełniające do referatu B. Watkina)*, s. 82—86, 2 il. Uwagi dotyczą działalności innych angielskich instytucji i stowarzyszeń zajmujących się obok wyżej omówionego „National Trust” ochroną i konserwacją zabytkowych budowli oraz zapewniają im właściwy sposób użytkowania.

F. M. Barbera, *Einrichtungen von Hotels in Baudenkmalen Spaniens (Urządzenie hoteli w zabytkowych budowlach Hiszpanii)*, s. 86—94, 8 il. Rozważania na temat konserwatorskich, budowlanych i użytkowych problemów wiążących się z adaptacją zabytkowych budowli na hotele. Wspominając krótko o małych, liczących do 40 pokoi hotelach (m.in. pałac w Ubeda, zamek w Ciudad Rodrigo), autor skupia całą uwagę na sprawie adaptacji na wielkie, kilkuset pokojowe hotele luksusowe, obiektów dużych o wysokiej randze zabytkowej. Przykładami są tu: XV-wieczna wielka gospoda dla pielgrzymów w Santiago de Compostela i rozbudowywany od XII do XVIII wieku klasztor w Leon.

P. Leisching, *Körperschaften im Dienste der Wiederbelebung von Baudenkmalen (Korporacje w akcji włączenia zabytków do życia współczesnego)*, s. 94—96. Analiza aspektów organizacyjnych, prawnych, finansowych i konserwatorskich działalności korporacji powołanych do sprawowania opieki nad zabytkami przeprowadzona na przykładzie Włoch (Ente per le Ville Venete) oraz Anglii (National Trust).

J. Zykán, *Zur Wiederbelebung von Burgen und Schlössern in Österreich (W sprawie włączania zam-*

ków i pałaców w Austrii do życia współczesnego), s. 97—113, il. 26. Autor omawia obszernie liczne zamki i pałace które utraciły swą pierwotną funkcję analizując ich problematykę konserwatorską oraz wiążące się z nią sprawy finansowo-własnościowe i organizacyjne. W podsumowaniu przedstawione zostały przykłady najbardziej celnych adaptacji do nowych funkcji — np. zamek Münchenau na hotel, twierdza Kufstein na restaurację i muzeum, zamek Eggenberg na trzy różne muzea i salę koncertową, zamek Lengberg na schronisko młodzieżowe i szkołę gospodarstwa domowego itp. Na zakończenie autor wspomina o ciekawej formie opieki i użytkowania polegającej na objęciu patronatu nad poszczególnymi zabytkami przez szkoły średnie i organizacje skautowe w zamian za prawo użytkowania tych obiektów jako miejsce letniego wypoczynku (np. zamek Liechtenstein).

T. Hoppe, *Zum Umbau des Wallis-Traktes der Salzburger Residenz für die Universität Salzburg (W związku z przebudową tzw. „Traktu Marii Franciszki Wallis w salzburskiej rezydencji dla potrzeb Uniwersytetu w Salzburgu)*, s. 113—120, 7 il., 1 rys. Po przedstawieniu zwięzłych informacji historycznych o części rezydencji arcybiskupiej powstałej w początkach XVII w., a nazwę swoją wywodzącej od siostry jednego z arcybiskupów zamieszkującej tu w końcu XVIII w., autor relacjonuje przebieg prac konserwatorskich i adaptacyjnych. Na uwagę zasługuje szereg znalezisk — m. in. relikty rzymskiego domu mieszkalnego oraz trafny sposób adaptacji na sale wykładowe, co pozwoliło po usunięciu późniejszych ścian i sklepień przywrócić dawną kompozycję przestrzenną wnętrza.

W. Blauensteiner, *Umbau des Laudonschlosses in Hadersdorf, Wien zu einem Hotel (Przebudowa na hotel pałacu Laudona w Wiedniu — Hadersdorf)*, s. 120—122, 3 il. Charakterystyka prac w wyniku których w pałacu pochodzącym z XVII i XVIII w. bez naruszenia istotnych cech zabytkowych, stworzono bardzo dobre warunki dla nowej jego funkcji. W małych izbach skrzydeł bocznych i na obszernym poddaszu zlokalizowano pokoje jednoosobowe oraz pomieszczenia dla zaplecza usługowego, w dużych salach części głównej pałacu umieszczono luksusowe apartamenty, zaś największe przeznaczono na jadalnię, bibliotekę i czytelnię. Salę jadalną udekorowano barokowymi freskami zdjętymi w pałacu Donaudoorf, skazanego na zniszczenie w związku z budową zapory wodnej.

W. Kitlitschka, *Schloss Petronell — ein neues Museum in Niederösterreich (Pałac Petronell — nowe muzeum na terenie Dolnej Austrii)*, s. 122—128, 5 il. Autor prezentuje problem nowego sposobu użytkowania budynków pałacowych na przykładzie obiektu zaliczanego do czołowych zabytków austriackiego baroku. Duży pałac, wzniesiony z wykorzystaniem elementów wcześniejszej zabudowy w drugiej połowie XVII w. przez architektów D. Carlone i C. Canevale i przyozdobiony licznymi sztukateriami (J. Castello i inni) oraz malowidłami ściennymi (C. Tencalla), był tylko w części wykorzystywany przez właścicieli. Po przeprowadzeniu prac konserwatorskich i adaptacyjnych w obiekcie znalazły obecnie swe miejsce: część rezydencjonalna i siedziba administracji folwarku zajmowane przez właścicieli, pomieszczenia użytkowane przez Muzeum Dunaju jako sale wystawowe i punkty widokowe umożliwiające obserwację ciekawego odcinka przepływającej nie opodal rzeki, sale przeznaczone na ekspozycję części zbiorów Muzeum Sztuki Użytkowej oraz galerię portretów i archiwaliów rodzinnych właścicieli pałacu. W stadium realizacji znajduje się ekspozycja znalezisk z niedalekiego obozu rzymskiego Carnuntum oraz mały bar.

Zeszyt 4, stron 55, ilustracje.

J. Zykan, *Der Antwerpener Altar in der Wiener Votivkirche und seine Restaurierung (Ołtarz antwerpenski z wiedeńskiej Votivkirche i jego restauracja)*, s. 129—136, 7 il., 3 rys. Prezentacja mało dotąd znanego ołtarza z przełomu XV i XVI w., na którego duże wartości zabytkowe zwrócono uwagę dopiero ostatnio po usunięciu przemalowań kryjących dobrze zachowaną polichromię pierwotną. Po scharakteryzowaniu poszczególnych scen ołtarza i omówieniu jego historii, autor przeprowadza analizę warsztatu zwracając szczególną uwagę na sprawę motywów brokatowych wyciskanych w woskowym podkładzie złocień.

G. Zehetmaier, *Restaurierungsbericht (Sprawozdanie z konserwacji)*, s. 138—146, 28 il., 4 rys. Nawiązując do poprzedniego artykułu sprawozdanie z konserwacji ołtarza. Autorka będąca głównym wykonawcą prac, charakteryzuje stan zachowania przed konserwacją i przebieg prac konserwatorskich (czyszczenie metodami chemicznymi i mechanicznymi, niewielkie rekonstrukcje rzeźbiarskie, kitowanie, punktowanie, uzupełnienie złocień). Osobny akapit poświęcony został stanowi zachowania i analizie technologicznej polichromii ze szczególnym uwzględnieniem problemu motywów ornamentalnych wyciskanych w woskowym podkładzie złocień.

N. Wibiral, *Notizen zur Baugeschichte und Ausstellung der ehemaligen Stiftskirche von Baumgartenberg (Notatki dotyczące historii budowy i wyposażenia kościoła poklasztorowego w Baumgartenberg)*, s. 146—155, 8 il., 3 rys. W związku z szeroko zakrojoną konserwacją pocysterskiego kościoła (romański, przebudowany w okresie gotyku, a później zbarokizowany) autor charakteryzuje szczegółowo program ikonograficzny bogatej, barokowej polichromii, a następnie omawia przebieg prac nad konserwacją zarówno polichromii, jak też sztukaterii i kamieniarki. Dużo miejsca poświęcono także zreferowaniu licznych odkryć i znalezisk dokonywanych w czasie prac (fragmenty wcześniejszych polichromii i elementów architektury romańskiej i gotyckiej, inskrypcje itp.).

B. Reichhart, *Die Wiedererrichtung des Nordturmes der ehemaligen Stiftskirche von Mondsee (Rekonstrukcja wieży północnej kościoła poklasztorowego w Mondsee)*, s. 156—159, 5 il., 2 rys. Sprawozdanie z prac przy rekonstrukcji wieży przeprowadzonej po rozebraniu poprzednio istniejącej, z powodu pęknięć muru powstałych skutkiem złego odprowadzenia wód opadowych. Odtworzono wiernie kształt dawnej wieży stosując jednak poza wybranymi elementami pierwotnej substancji (elementy kolumienek, gzymsów, ościeży) nowe materiały budowlane i technikę murarską.

F. Euler, *Die Sanierung des Blutgassenviertels in Wien (Sanacja bloku budowlanego przy Blutgasse)*, s. 159—163, 9 il., 2 rys. Omówienie prac wykonanych próbnie na niewielkiej części obszaru zabudowy staromiejskiej, przewidzianego ze względu na wartości zabytkowe i bardzo zły stan techniczny i użytkowy do generalnej sanacji. Kosztem 20 milionów sztylingów wykonano inwentaryzację, studia i projekty oraz przeprowadzono rozbiórki i prace budowlano-konserwatorskie. Po trzech latach pracy oddano do użytku 21 pełnowartościowych mieszkań i 11 lokali użytkowych.

Kronika.

Dolna Austria. A. Machatschek, *Die neue Decke in der ehemaligen Dominikanerinnenkirche „St. Peter an der Sperr“ in Wiener Neustadt (Nowy strop w kościele dominikanek „św. Piotra pod murami“ w Wiener Neustadt)*, s. 164—167, 5 il., 2 rys. Autor

omawia strop żelbetowy zmontowany z elementów prefabrykowanych w jednonawowym, gotyckim kościele pozostającym w ruinie od 1830 r. Kształt stropu nawiązuje z lekka do formy belkowego stropu gotyckiego.

Karyntia. A. Machatschek, *Abbruch und Neubau des Palais Porcia in Klagenfurt — kritische Überlegungen zur Frage der Stilmachung (Zburzenie i odbudowa pałacu Porcia w Klagenfurcie — rozważania krytyczne w kwestii naśladowstwa stylu)*, s. 167—169, 1 il., 1 rys. Artykuł ilustruje wymownie niedostatki prawno-organizacyjnej struktury austriackiej ochrony zabytków, której organa nie mogą zapobiec rozbiórce cennego zabytku zarządzanej przez jego właściciela. Jedynym ustępstwem wywalczonym przez służbę konserwatorską była decyzja ukształtowania nowego budynku w oparciu o proporcje i formy rozebranego zabytku, co było pożądane ze względu na konieczność utrzymania zabytkowego charakteru całego placu.

E. Zinsler, *Sepp Hubatsch*, s. 170—171, 1 il., 1 rys. Artykuł omawia krótko działalność S. Hubatscha, czołowego przedstawiciela wiedeńskiej secesji na polu architektury, zwracając szczególną uwagę na zabudowę jednej z pierzei Franz-Keim Gasse, której zabudowa mieszkalna zaprojektowana została w całości przez Hubatscha.

W. Frodl, *Denkmalpfleger-Tagung 1966 (Zjazd konserwatorski 1966)*, s. 171—173, 1 il. Krótkie omówienie przebiegu zjazdu odbytego w prowincji Vorarlberg i połączonego z wycieczkami naukowymi do Szwajcarii i Księstwa Lichtenstein. Sprawozdawca szczególną uwagę poświęca takim problemom jak

MÜEMLÉKVÉDELEM. Wyd. A Magyar Építőművészek Szövetsége Műemléki Bizottsága, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Művészeti Országos Választmányja és az Országos Műemléki Felügyelőség, Budapest. Kwartalnik.

Rocznik XI (1967).

Zeszyt 1, stron 64, ilustracje.

L. Vargha, *Népi építészetiünk műemléki értékelése és problémái (Ocena naszego budownictwa ludowego z punktu widzenia zabytków i jego problemy)*, s. 1—6, 8 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie ustawy nr 13 z 1949 roku, która jako pierwsza zapewniła ochronę zabytkowym obiektom o charakterze etnograficznym oraz problemów związanych z oceną i zaszeregowaniem obiektów budownictwa ludowego jako zabytków podlegających ochronie. Przy ochronie zabytków budownictwa ludowego istnieją dwa rozwiązania: 1) zachowanie zabytku na miejscu, w jego oryginalnym otoczeniu i nie zmienionej formie bez względu na charakter rekonstrukcji i użytkowanie; 2) przeniesienie zabytkowego obiektu z oryginalnego miejsca do skansenu. — Omówienie trudności związanych z restauracją i późniejszym zgodnym z pierwotnym przeznaczeniem użytkowaniem obiektów.

J. Tóth, *Magyarországi népi műemléki kutatás, védelme és szabadtéri néprajzi muzeumok (Badanie i ochrona zabytków ludowych na Węgrzech oraz*

nowe sposoby użytkowania rezydencji i sanacja ośrodków staromiejskich, a charakteryzując zwiedzanie pod kątem widzenia prac konserwatorskich zabytki najwięcej uwagi poświęca farze w Feldkirch, kościołowi poklasztornemu w Mehrerau i zespołowi zabytkowemu w Reichenau.

Recenzje.

J. A. Andersson, S. M. Christie, C. A. Nordman, A. Rousell, *Die Glasmalereien des Mittelalters in Skandinavien*, Stockholm 1964, (E. Frodl-Kraft), s. 173—177, 3 il.

E. I. Beer, *Die Glasmalereien der Schweiz aus dem XIV und XV Jahrhundert, ohne Königsfelden und Berner Münsterchor, Corpus Vitrearum Medii Aevi, Schweiz, Bd. III*, Basel 1965, (E. Frodl-Kraft), s. 177—181, 2 il.

E. von Witzleben, *Farbwunder deutscher Glasmalerei aus dem Mittelalter*, Augsburg 1965, (E. Frodl-Kraft), s. 181.

J. Lafond, *Le Vitrail, Encyclopédie du Catholique au XX e siècle*, Paris 1966, (E. Frodl-Kraft), s. 181.

Kataloge des Germanischen Nationalmuseums Nürnberg. Die mittelalterlichen Bildwerke, Bd. I, bearb. von H. Stafski, Nürnberg 1965, (G. Hajos), s. 181—182.

A. May, *Wien in alten Ansichten, Das Werden der Wiener Vedute, II Band der Reihe „Österreich in alten Ansichten“*, Salzburg 1965, (W. Blauensteiner), s. 182—183.

H. Aurenhammer, *Martino Altomonte*, Wien-München 1965, (H. Hörmann-Weingartner), s. 183—184.

O. Kallir, Egon Schiele, *Oeuvre-Katalog der Gemälde*, Wien 1966, (E. Gasselseder), s. 184.

Marian Arszczyński

muzea skansenowskie), s. 7—13, 20 il., str. w jęz. francuskim. Krótka historia badań etnograficznych węgierskiego budownictwa ludowego. Opis przebiegu zainicjowanej przez Ministerstwo Budownictwa akcji ochrony i restauracji zabytkowych obiektów budownictwa wiejskiego. Powstawanie muzeów skansenowskich na Węgrzech.

F. Galambos — A. Román, *A Balaton környék építészeti együttese (Zespoły budownictwa wiejskiego okolic Balatonu)*, s. 14—20, 7 il., str. w jęz. francuskim. Zagadnienie ochrony całych zespołów budownictwa wiejskiego, które dają bardziej reprezentatywny obraz życia dawnej wsi niż pojedyncze obiekty. Autor proponuje wprowadzenie ochrony całych zespołów budownictwa wiejskiego szczególnie w okolicach często odwiedzanych przez turystów np. nad Balatonem.

A. Gazda, *Vas megye szlovének lakta településeinek települési és építészeti sajátosságai (Specyficzne cechy osadnictwa i architektury osiedli w komitacie Vas zamieszkałych przez Słowenów)*, s. 21—30, 14 il., str. w jęz. francuskim. W ramach przeprowadzonej po wojnie szeroko zakrojonej akcji badania form osadnictwa i budownictwa wiejskiego, w latach 1959 i 1963 przeprowadzono badanie budownictwa słoweńskiego w komitacie Vas. Opis warunków naturalnych terenu i rozmieszczenia osiedli, specyfiki architektury, typów domów mieszkalnych oraz pieców, palenisk i innych typów urządzeń ogrzewczych.

Ö. Dümmerling, *A hollókői népi rezervátum (Rezerwat etnograficzny w Hollókő)*, s. 31—43, 1 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie trudności na jakie natrafia ochrona zabytkowych wiejskich domów mieszkalnych — większość domów budowana jest z gliny. Projekt założenia rezerwatu budownictwa wiejskiego w Hollókő (pn. Węgry), jego realizacja.

F. Mendele, *A kiskunhálási szélmalom helyreállítása (Restauracja wiatraka w Kiskunhálás)*, s. 33—36, 5 il., str. w jęz. francuskim. Opis restauracji zabytkowego wiatraka z XIX wieku będącego charakterystycznym przykładem przemysłowego budownictwa wiejskiego. Historia budowy wiatraka i wprowadzonych z biegiem czasu ulepszeń technicznych.

I. Cseh, *A nemesvámosi csárda helyreállítása (Restauracja karczmy w Nemesvámos)*, s. 37—43, 10 il., str. w jęz. francuskim. Opis stanu zabytkowej XVIII-wiecznej karczmy przed rozpoczęciem restauracji oraz dokładnego przebiegu prac restauratorskich i wprowadzonych zmian do rozkładu budynku.

K. Örsi, *Gondolatok a szabadtéri néprajzi muzeumok környezetredezéséhez (Uwagi na temat dostosowywania muzeów skansenowskich do otaczającego krajobrazu)*, s. 43—46, 2 il., str. w jęz. francuskim. Zagadnienie wyboru odpowiedniego otoczenia dla muzeów skansenowskich. Okolica krajobraz, roślinność powinny jak najdokładniej odpowiadać pierwotnemu otoczeniu tych obiektów muzealnych. Zabytkowe obiekty budownictwa wiejskiego umieszczone w nieodpowiednim otoczeniu rażą i nie pozwalają zwiedzającym na wyrobienie sobie właściwego obrazu dawnej wsi węgierskiej.

N. Gilyén, *Szalmári és beregi festett templombelső (Malowane wnętrza kościołów w okolicach Szalmár i Bereg)*, s. 47—50, 11 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie specyficznego zdobnictwa wiejskich kościołów kalwińskich w okolicach Szalmár i Bereg w pn. wsch. Węgrzech. W kościołach tych o gołych białych ścianach żywy element zdobniczy stanowią barwne sklepienia kasetonowe, chóry, ambony, frontony pierwszych ławek. Pokrywające je malowidła w stylu ludowego renesansu i baroku pochodzą z XVII, XVIII i XIX wieku.

M. Weinerne, *Régi iparművészeti emlékek magyarországi községekben (Stare zabytki artystycznego rzemiosła we wsiach węgierskich)*, s. 51—56, 10 il., str. w jęz. francuskim. Pracownicy Muzeum Przemysłu Artystycznego w Budapeszcie przeprowadzili szeroko zakrojone badania w kilkuset wioskach rozsiadanych na terenie całych Węgier. Badania te miały na celu odnalezienie w małych wiejskich kościołach i domach przedmiotów stanowiących cenne zabytki węgierskiego ludowego rzemiosła artystycznego. W wyniku badań odkryto wiele cennych zabytkowych przedmiotów. Opis poszczególnych ciekawszych zabytków np. ławek, kielichów, naczyń itp.

Informator.

Krótkie wiadomości.

Informacja o tzw. Uniwersytetach Letnich organizowanych w ośmiu ciekawszych okolicach Węgier, mających na celu zapoznanie z pięknem, kulturą i zabytkami danych regionów zarówno turystów krajowych jak i zagranicznych, s. 57—58, 3 il.
Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech, s. 58—62, 5 il., str. w jęz. francuskim.

Recenzje.

I. Kalas, *Borsodi népi lakóházak jellemzői (Charakterystyczne cechy wiejskich budynków mieszkalnych*

w komitacie Borsod), Muzeum Évkönyve V, Miskolc 1965, (A. Gergelyffy), s. 62—63.

A. Moes, *Még egyszer a Hacker-házról (Jeszcze raz o domu Hackera)*, s. 64 — 3 okł. Nawiązanie do artykułu I. Genthona na temat domu Hackera, zamieszczonego w nr 4 Műemlékvédelem z 1964 r.

Zeszyt 2, stron 64, ilustracje.

J. Sedlmayr, *A Köszegi Nagybástya helyreállítása (Restauracja Wielkiej Baszty w Köszeg)*, s. 65—68, 6 il., str. w jęz. francuskim. Opis średniowiecznej (XV-wiecznej) Wielkiej Baszty stanowiącej część dawnych fortyfikacji miasteczka Köszeg oraz przebiegu prac restauratorskich. Obecnie w Wielkiej Baszcie znalazły pomieszczenie restauracja, winiarnia i kawiarnia.

M. Sternegg Zlinszkyné, *A szentgotthárdi metőkápolna (Kaplica ementarna w Szentgotthárd)*, s. 69—71, 6 il., str. w jęz. francuskim. Szczegółowy opis neogotyckiej kaplicy oraz badań przeprowadzonych w znajdującej się pod kaplicą krypcie. W świetle tych badań stwierdzono, że krypta i wieża pochodzą z XVIII w.

I. Valter, *Pusztuló románkori kerektemplom Bagodvitenyédén, (Zala megye) (Niszczający okrągły kościół z okresu późnoromańskiego w Bagodvitenyéd, (komitat Zala)*, s. 72—75, 6 il., str. w jęz. francuskim. Dokładny opis znajdującego się w ruinach kościoła i jego historia.

F. Zákonyi, *Pápa várának alaprajza és építési költségei 1653-ból (Plan zamku Pápa i koszty jego umocnienia z 1653 r.)*, s. 76—79, 4 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie planu zamku Pápa i dołączonego do niego kosztorysu prac związanych z umocnieniem zamku, sporządzonych przez austriackiego inżyniera wojskowego Oktaviána Leükhardena w 1653 r. Plan i kosztorys zamku Pápa odnalazł w bibliotece herzoggenburskiej dr Ándor Borbély.

M. Möcsényi, *A fertői-, park-, kastély együttesről (II). (O zespole krajobrazowo-parkowo-pałacowym w Fertőd (II))*, s. 80—82, str. w jęz. francuskim. Ciąg dalszy artykułu tegoż autora zamieszczonego w zeszyt nr 4 „Műemlékvédelem” z 1966 r. Omówienie dokumentów i zawartych w nich danych dotyczących etapów powstawania wspomnianego zespołu krajobrazowo-parkowo-pałacowego.

J. Molnár, *Az esztergomi viziváros török erődítése (Tureckie fortyfikacje tzw. wodnego miasta w Esztergomie)*, s. 83—89, 22 il., str. w jęz. francuskim. Jest to fragment obszerniejszej pracy tegoż autora pt. „Tureckie zabytki Esztergomu”. Na podstawie opisu tureckiego podróżnika Evliya, autor stara się odtworzyć umocnienia fortyfikacyjne dzielnicy Esztergomu zwanej „wodnym miastem” oraz opisuje zachowane fragmenty tureckich fortyfikacji.

S. Brygmann, *A Magyar építészet angol szemmel (Węgierska architektura w oczach Angielki)*, s. 90—92, 1 il., str. w jęz. francuskim. Wrażenia Mrs. Sheili Brygmann (Londyn) z jej podróży po Węgrzech w odniesieniu do architektury tego kraju.

A. Schoen, *A Thalherr építész-család eredete (Pochodzenie rodziny architektów Thalherrów)*, s. 93, str. w jęz. francuskim. Pochodzenie rodziny architektów Thalherrów w świetle dokumentów z archiwów węgierskich i zagranicznych.

V. Schultheiszné (Gabriella Weichhart), *Budavár elfeledett kutja (Zapomniana studnia*

na Zamku Budańskim), s. 94—97, 4 il., str. w jęz. francuskim. Losy XVII-wiecznej studni na zamku Budańskim zbudowanej na terenie dawnego klasztoru dominikanów. Studnia została rozebrana w połowie XIX w. Autorka proponuje odszukanie jej śladów i ewentualne odrestaurowanie.

A. Budai, *A budovári Miklós-torony helyreállítása és helyszíni kutatása (Restauracja wieży Mikłós na Zamku Budańskim i lokalne badania)*, s. 97—102, 5 il., str. w jęz. francuskim. Historia budowy średniowiecznej wieży Mikłós, która niegdyś jako dzwonnica wchodziła w skład zespołu klasztoru i kościoła dominikanów. Opis prac restauracyjnych i przeprowadzonych w czasie ich trwania badań murów i otoczenia.

D. Komárik, *Egy régi pesti utcánév eredete (Pochodzenie nazwy pewnej starej ulicy w Peszcie)*, s. 102, str. w jęz. francuskim. Krótka notatka przypominająca że mała uliczka w V dzielnicy Budapesztu nosiła niegdyś nazwę Sporer Gasse, tj. „Ostrogowej” pochodząca od znajdującego się tam warsztatu wytwarzającego ostrogi.

I. Gedai, *A Csendilla (Csendilla)*, s. 103—105, 2 il., str. w jęz. francuskim. Krótka historia powstania i opis wyglądu XIX-wiecznej willi „Csendilla” zbudowanej w Budzie na zboczu Góry Szabadság. Autor tej klasycystycznej budowli jest nieznany.

Dr G. Barcza, *A Műemlékvédelem új jogszabálya (Nowa ustawa dotycząca ochrony zabytków)*, s. 105—108, str. w jęz. francuskim. Omówienie przepisów zawartych w nowej ustawie oraz rozporządzenia ministra budownictwa nr 1/1967. (I. 31). ÉM o klasyfikacji i ochronie zabytków. Nowa ustawa określa kategorie zabytkowych obiektów podlegających ochronie. Dzielą się one na zabytki historyczne, obiekty o znaczeniu zabytkowym oraz obiekty ważne z urbanistycznego punktu widzenia miasta. Dalej nowa ustawa dokładniej niż dotychczas określa zakres ochrony zabytków. Według niej ochronie podlegają: sama budowla, część otaczającego ją terenu (park, podwórze) oraz ogrodzenie, ściany oporowe i otaczające zabudowania. Ustawa po raz pierwszy zobowiązuje władze ochrony zabytków, by obowiązki swoje wypełniały korzystając z pomocy organów społecznych. Ustawa określa dalej zakres odpowiedzialności użytkowników, właścicieli obiektów podlegających ochronie, za ich konserwację oraz sprawę partycypowania w kosztach związanych z utrzymaniem budynku w stanie użyteczności i w kosztach związanych z ochroną zabytkowej wartości tego obiektu.

Poradnik praktyczny.

A. Kováts, *Az épületfelmérés újabb módszere (Nowa metoda pomiaru budynków)*, s. 108—109, 1 il. Autor omawia zastosowanie fotogrametrii przy pomiarze budynków.

Dr H. Forammitti, *Műemléképületek felméréseinek módszere és eredményei Ausztriában (Zastosowanie metody pomiaru zabytkowych budynków i osiągnięte wyniki w Austrii)*, s. 109—118, 11 il., str. w jęz. francuskim. Szczegółowy opis przyrządów używanych przy pomiarach fotogrametrycznych oraz stosowanych metod. Przykłady zastosowania wspomnianych metod przy pomiarach zabytkowych obiektów w Austrii.

Podróże naukowe.

M. G. Kramer, *Rövid beszámoló az 1965 évi poitiersi nyári egyetemi ülészokról (Krótkie sprawozdanie*

z sesji letniego uniwersytetu w Poitiers w 1965 r.), 119—120, 6 il., str. w jęz. francuskim.

Turyści — Uwaga!

Rubryka przeznaczona dla turystów pieszych, zapoznająca ich z ciekawymi zabytkami na terenie kraju, s. 121—124, 9 il., str. w jęz. francuskim.

Informator.

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech, s. 124—125, 2 il., str. w jęz. francuskim.

Wiadomości z Budapesztu.

Krótkie wiadomości dotyczące przebiegu prac związanych z ochroną niektórych obiektów zabytkowych w stolicy Węgier, s. 126—128, 5 il.

Recenzje.

„Arkkitehti — Arkitekten” (1965) nr 5, s. 128 — 3 okł. (L. Gerö), str. w jęz. francuskim.

A. Miłobędzki, *Zarys dziejów architektury w Polsce, Warszawa 1963, (L. G.)*, s. 3 okł. str. w jęz. francuskim.

Zeszyt 3, stron 63, ilustracje.

Sopron és Buda műemléki jelentőségű területeiről (O zabytkowych zespołach architektonicznych Sopronu i Budy), s. 129—133, 2 il., str. w jęz. francuskim. Sprawozdanie Komisji Historii i Teorii Architektury Węgierskiej Akademii Nauk z dokonanej w 1966 roku kontroli prac restauratorskich zabytkowych zespołów miejskich w Sopronie i Budzie oraz niektórych zabytkowych obiektów w okolicy Sopronu.

L. Gerö, *Magyar városaink történeti magjairól (O historycznych rdzeniach — zespołach architektonicznych naszych miast węgierskich)*, s. 134—145, 10 il., str. w jęz. francuskim. Na Węgrzech w 1966 roku minister budownictwa, w porozumieniu z ministrem kultury i oświaty wytypowali 13 miast węgierskich, które posiadają tzw. historyczne rdzenie — zespoły architektoniczne — o znaczeniu zabytkowym. W związku z tym miasta te podlegają szczególnej ochronie. Autor omawia tu wszystkie problemy związane z właściwą ochroną tych zespołów architektonicznych. Najważniejszym zagadnieniem jest tu ściśle powiązanie zespołów ze współczesnym życiem, niedopuszczenie do odizolowania ich od niego i wymarcia.

Gy. Kriszt, *Pécs műemléki jelentőségű területének rekonstrukciós kérdései (Zagadnienia związane z rekonstrukcją zespołu architektonicznego o znaczeniu zabytkowym w Pécsu)*, s. 146—152, 10 il., str. w jęz. francuskim. Szczegółowe omówienie zagadnień związanych z rekonstrukcją starego zabytkowego śródmieścia Pécsu. Omówienie niektórych wykonanych już prac oraz zadań zawartych w nowym szczegółowym planie uporządkowania i rekonstrukcji zabytkowego śródmieścia.

M. Horler, *Egy műemlék halálára (O śmierci pewnego zabytku)*, s. 152—155, str. w jęz. francuskim. Opis pochodzącego z przełomu XVIII i XIX wieku zabytkowego budynku przy ul. Váci 21 w Budapeszcie, który pomimo sprzeciwu Związku Architektów Węgierskich, władze miejskie przeznaczyły do rozbiórki nie uznając jego zabytkowego charakteru.

M. Csák, *Müemlékvédelem és városrendezés kapcsolatainak problémái a fővárosban (Zagadnienia wzajemnego powiązania ochrony zabytków z urbanistyką stolicy)*, s. 156—160, 6 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie na przykładzie niektórych zabytkowych obiektów Budapesztu, zagadnień dotyczących wzajemnego właściwego powiązania ochrony zabytków z urbanistycznymi planami rozwoju miasta.

T. Dragonits, *A tabáni templom környékének kialakításáról (O uformowaniu otoczenia kościoła w dzielnicy Tabán)*, s. 160—163, 7 il., str. w jęz. francuskim. Opis wyglądu dzielnicy Tabán w wieku XVIII i zachodzących od tego czasu zmian w najbliższym otoczeniu kościoła katolickiego stanowiącego centrum tej dzielnicy. Autor krytykuje współczesne rozwiązania urbanistyczne w najbliższym otoczeniu kościoła, spowodowane budową rozjazdów i estakad związanych z odbudową mostu Elżbiety, pozbawiające tę starą część miasta właściwego jej nastroju.

L. Kékési, *Tervezői problémák egy védett együttesbe illesztett lakóháznál (Problemy związane z projektowaniem budynku mieszkalnego przystosowanego do podlegającego ochronie zabytkowego otoczenia)*, s. 164—166, 3 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie na przykładzie budynku mieszkalnego przy ul. Fortuna 18 w Budzie, problemów związanych z właściwym przystosowaniem tego rodzaju budynków-plomb do ich zabytkowego otoczenia.

K. Pereházy, *Müemléképilet új rendeltetéssel (Budynek zabytkowy i jego nowe przeznaczenie)*, s. 166—172, 16 il., str. w jęz. francuskim. Przykład właściwego wykorzystania (siedziba biura ochrony zabytków) zabytkowych budynków stanowi dom przy ul. Disz 15 w Dzielnicy Zamkowej Budapesztu. Historia budynku i opis prac restauratorskich, dzięki którym na ścianach domu odkryto cenne XVIII-wieczne malowidła ściennie wykonane techniką al secco.

I. Csagány, *Fatikamuzeum a budavári volt „Arany Sas” gyógyszerházában (Muzeum historii farmacji w dawnej aptece „Złoty Orzeł” w Dzielnicy Zamkowej)*, s. 173—179, 11 il., str. w jęz. francuskim. Historia pochodzącego z XV wieku zabytkowego budynku przy ul. Tárnok 18, w którym od połowy XVIII wieku mieściła się apteka „Złoty orzeł”. Po odrestaurowaniu budynku i usunięciu w 1966 r. poprzedniego użytkownika (sklep gospodarstwa domowego) w pomieszczeniu dawnej apteki zorganizowano Muzeum Historii Farmacji.

Turyści — Uwaga!

Rubryka przeznaczona dla turystów pieszych, zapoznająca ich z ciekawymi zabytkami na terenie kraju, s. 180—183, 8 il., str. w jęz. francuskim.

Informator.

L. Gerő, *Legujabb nemzetközi tanácskozások a védett városokról (Najnowsze międzynarodowe narady na temat podlegających ochronie miast)*, s. 183—185, str. w jęz. francuskim. Sprawozdanie z zorganizowanego przez ICOMOS w Carceres (Hiszpania) międzynarodowego kolokwium (15—20 III 1967).

Wiadomości z Budapesztu.

Krótkie wiadomości dotyczące przebiegu prac związanych z ochroną niektórych obiektów zabytkowych w stolicy Węgier, s. 185—189, 12 il., str. w jęz. francuskim.

Recenzje.

Magyar Müemlékvédelem 1961—1962 (Ochrona zabytków na Węgrzech w latach 1961—1962), Budapeszt 1966, tom III, (L. Borsos), s. 189—192.

J. Balogh, *A Művészet Mátyás Király udvarában I—II (Sztuka na dworze Króla Macieja Corvina, I—II tom)*, Budapeszt 1966, (L. Borsos), s. 192 — 3 okł. W. Bornheim gen. Schilling, *Rheinische Höhenburgen*, 1964, s. 3 okł.

Zeszyt 4, stron 63, ilustracje.

Dr G. Barcza, *Ötven éves a szocialista műemlékvédelem (Pięćdziesiąt lat socjalistycznej ochrony zabytków)*, s. 193—199, 1 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie kształtowania się początków socjalistycznej ochrony zabytków w świeżo powstałym państwie radzieckim. Wypowiedź Lenina na temat ochrony zabytków oraz rozporządzenia wydawane przez Rady Pełnomocników Ludowych. Omówienie właściwości i różnic między kapitalistyczną a socjalistyczną ochroną zabytków. Znaczenie socjalistycznej ochrony zabytków i jej sytuacja na Węgrzech po wyzwoleniu kraju.

J. Szanyi, *A főváros tízéves műemlékvédelméről (O ochronie zabytków stolicy w okresie ostatnich dziesięciu lat)*, s. 200—215, 27 il., str. w jęz. francuskim. Omówienie ogólnych zadań ochrony zabytków, a następnie nawiązanie do ochrony zabytkowych obiektów w Budapeszcie w okresie ostatnich dziesięciu lat. Opis przebiegu prac restauratorskich i projektów restauracji większych zespołów zabytkowych w mieście (np. Zamek budański, Dzielnica Zamkowa, Aquincum) oraz pojedynczych rozrzuconych obiektów zabytkowych. Artykuł podkreśla wzajemny ścisły związek ochrony zabytków z urbanistyką stolicy.

Gy. Hajnóczy, *Ókori épületek műemlékvédelme (Ochrona starożytnych budowli)*, s. 216—223, 10 il., str. w jęz. francuskim. Pierwsza część artykułu poświęconego zagadnieniom ochrony zabytków w Zjednoczonej Republice Arabskiej. Omówienie sposobów rekonstrukcji niektórych zabytkowych starożytnych budowli.

M. Mondy, *A sátoraljaújhelyi régi megyeház építésének története (Historia budowy starej siedziby władz komitatowych w Sátoraljaújhely)*, s. 224—227, 4 il., str. w jęz. francuskim. Na podstawie znalezionych w archiwum starych dokumentów, autor odtwarza historię budowy starego 200-letniego budynku będącego niegdyś siedzibą władz komitatowych, a obecnie Miejskiej Rady w Sátoraljaújhely.

M. Mócsényi, *A Fertődi táj-, park-, kastély együtteséről — III. Az építés második szakasza- (O zespole krajobrazowo-parkowo-palacowym w Fertőd — III. Drugi etap budowy)*, s. 228—234, 6 il. str. w jęz. francuskim. Ciąg dalszy artykułu tegoż autora zamieszczonego w zeszycie nr 2 „Müemlékvédelem” z 1967 r. Omówienie drugiego etapu budowy zespołu pałacowo-parkowego przez księcia Miklósa Eszterházyego, w świetle dość zresztą sprzecznych dokumentów archiwalnych.

L. Agostházi, *Firenze, 1966, november 4. (Florencja 4 listopada 1966 roku)*, s. 234—239, 8 il., str. w jęz. francuskim. Opis zniszczeń spowodowanych w 1966 r. przez powódź we Florencji i Wenecji. Autor publikuje również apel UNESCO do wszystkich krajów o pomoc w ratowaniu bezcennych dzieł sztuki zniszczonych przez powódź w tych miastach.

Podróże naukowe.

G. Szepessy, *Finnországi beszámoló (Sprawozdanie z Finlandii)*, s. 240—242, 7 il., str. w jęz. francuskim. Sprawozdanie z podróży naukowej do Finlandii w 1965 roku. Opis zwiedzanych obiektów z punktu widzenia ochrony zabytków.

Turyści — Uwaga!

Rubryka przeznaczona dla turystów pieszych, zapoznająca ich z ciekawymi zabytkami na terenie kraju, s. 242—245, 9 il., str. w jęz. francuskim.

Informator.

Müemléki Albizottságok: Országos Értekezlete 1966. Szeptember 14—16, Szigetváron (Ogólnokrajowa Konferencja Podkomisji Ochrony Zabytków — w dniach 14—16 września 1966 roku w Szigetvárze), s. 245—249, str. w jęz. francuskim.

Krótkie wiadomości.

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech, s. 249—256, 8 il.

Recenzje.

W. Borheim gen. Schilling, *Rheinische Höhenburger*, 1964. (L. Gerö), s. 256 — 3 okł. (c. d. recenzji z nr 3 „Müemlékvédelem”).

W. Kalinowski, *City development in Poland up to mind — 19th century*, Warszawa 1966, (L. Gerö), s. 3 okł.

I. Zdravkovič, *Le choix des matériaux pour l'étude des monuments de l'architecture islamique en Yougoslavie*, Eeograd 1964, (L. Gerö), s. 3 okł.

Muzeumi Magazin 1967 október (Magazyn Muzealny — październik 1967), s. 3 okł. Nowy periodyk wydany przez Wydział Propagandy Ośrodka Popularyzacji Muzeów, z okazji października — „Miesiąca muzeów”.

Alicja Mazurkiewicz